

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.143.01:502.335

*I. В. Карпенко,
асистент кафедри фінансів і кредиту, Сумський державний університет, м. Суми*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

*I. V. Karpenko,
assistant of finance and credit, Sumy State University, Sumy*

IMPROVING FINANCIAL MECHANISM OF ENVIRONMENTALLY-ORIENTED REGIONAL DEVELOPMENT

В статті розглянуто особливості механізму фінансового забезпечення регіону в умовах екологоорієнтованого розвитку, проаналізовані його переваги та недоліки. Досліджено сутність та основні складові потенціалу екологоорієнтованого розвитку, наведені показники ефективності його формування та використання. Запропоновано підхід до визначення рівня екологоорієнтованого розвитку регіону, застосування якого сприятиме розробці ефективної державної політики фінансового забезпечення регіону.

In article features of the mechanism of financial security of the region in the conditions of ecologically focused development are considered. Their advantages + disadvantages are considered. The essence and the main components of capacity of environmentally-oriented development of the territory, indicators of efficiency of its formation and use are investigated. The approach to definition of level of environmentally-oriented regional development which application will promote development of the effective state policy of financial security of the region is offered.

Ключові слова: фінансове забезпечення, розвиток території, потенціал, фінансова політика, рівень екологоорієнтованого розвитку.

Keywords: financial support, the development of the region, potential, financial policies, the level of ecologically-oriented development adaptability.

Постановка проблеми. В умовах обмеженості ресурсів та недостатності дохідної бази місцевих бюджетів для виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, фінансове регулювання екологічної політики є одним із найважливіших і найскладніших регуляторів соціально-економічного розвитку держави, ефективне функціонування яких є необхідною умовою стабільного розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому. На жаль, протягом останніх років через складну економічну та екологічну ситуацію рівень державного регулювання екологічної безпеки як засіб збереження рівноваги соціальних і природних структур, важлива передумова стратегії формування регіональної стабільності у системі національної безпеки України, її виваженого спрямування у майбутнє залишається недостатнім. Проведення ефективної екологоорієнтованої політики держави неможливе без адекватної оцінки фінансових можливостей території щодо фінансування свого розвитку та ступеня ефективності процесу стратегічного управління регіональним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем економіки природокористування та екологічно сталого розвитку зробили О. Ф. Балацький, Т. П. Галушкіна, З. В. Герасимчук, Б. М. Данилишина, Л. Г. Мельник, О. В. Прокопенко, І. М. Потравний, О. М. Теліженко, Є. В. Хлобистов, та ін. Питаннями формування й управління фінансовими ресурсами на регіональному та державному рівнях займалися провідні вітчизняні та зарубіжні науковці: Л. І. Абалкін, О. І. Барановський, Т. В. Дороніна, З. В. Герасимчук, В. М. Геєць, С. В. Зенченко, М. М. Єрмошенко, О. С. Федонін, Р. А. Прокопенко та ін.

Метою статті є аналіз існуючої практики розподілу коштів на заходи екологічного характеру та формалізація загальних підходів до визначення фінансових можливостей екологоорієнтованого розвитку регіону, розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу фінансового забезпечення екологоорієнтованого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Ефективна реалізація екологічної політики на регіональному рівнях неможлива без наявності відповідного фінансового забезпечення. Аналіз світового досвіду реалізації державної політики у сфері природокористування свідчить про необхідність пошуку та застосування прогресивних методів фінансування екологоорієнтованого розвитку та впровадження новітніх фінансових технологій, використання значного обсягу різноманітних. Однак, на сьогоднішній день розробка заходів щодо зменшення деструктивного впливу на екосистему стає неможливою без повної та обґрунтованої оцінки та визначення потенційних можливостей регіону щодо попередження даного впливу.

На державному рівні реалізація стратегії екологоорієнтованого розвитку передбачає верховенство принципів та цілей сталого розвитку над існуючою нині концепцією економічної ефективності виробництва, неодмінними складовими якої є масштабне споживання та нерациональне використання природних ресурсів. Прогресивний розвиток сфер виробництва, інтенсивне споживання матеріальних благ та послуг супроводжується внутрішнім протиріччям комбінацій прогресу в одних відносинах і регресу – в інших. Часто нерациональне використання природних ресурсів призводить до порушення рівноважного стану біосфери і як наслідок потребує зусиль з боку органів державної влади щодо нейтралізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Екологоорієнтований розвиток в свою чергу передбачає обов'язковість використання органами державної влади різноманітних економічних механізмів, серед яких на певному етапі розвитку суспільства обов'язковими стають впровадження заходів, котрі спрямовані в першу чергу на зміну екологічної поведінки господарюючих суб'єктів. Держава базуючись на міжнародних рекомендаціях та конвенціях забезпечує фінансування ресурсозберігаючих програм та буде свою політику на засадах підвищеної уваги до екологічних аспектів розвитку суспільства, збільшуючи при цьому питому вагу екологічно чистих виробництв в структурі використання економіко-екологічного капіталу, розвиток виробництва природозахисного обладнання та ін.

Суб'єкти підприємницької діяльності функціуючи на принципах максимізації прибутку та відповідно мінімальних витрат стають ключовими забруднювачами навколишнього середовища. Однак сучасні умови світового розвитку змінюють акценти та оцінюють діяльність суб'єктів господарювання з позиції екологічно орієнтованого розвитку, коли економічні процеси детермінуються змінами в екології.

Основне протиріччя між економічним та екологічним розвитком полягає в тому, що з одного боку, економіка повинна розвиватися, а з іншого, цей розвиток породжує згубні для навколишнього середовища наслідки. Саме тому особливе значення для подолання кризового становища, зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище, захисту екосистем та біорізноманіття, а також збереження ґрунту і води має розробка та практична реалізація заходів, спрямованих на екологічнобезпечну інтенсифікацію та організацію промислового виробництва.

Однак необґрунтований підхід до розподілу бюджетних коштів та відсутність повного контролю за цільовим їх використання зумовлює необхідність перегляду існуючої практики бюджетного фінансування екологоорієнтованих заходів. Аналіз показує, що на сьогоднішній день не сформовані і підходи до відбору оціночних показників ефективності фінансового управління регіоном, а тому механізм порівняння базується лише на показниках збалансованості видаткових статей бюджету та отриманих податкових платежів, що і зумовлює необхідність розробки комплексного підходу до оцінки фінансових можливостей регіону.

В цих умовах наявність достатніх можливостей у органів місцевого самоврядування щодо фінансового забезпечення даного розвитку є необхідною умовою функціонування економіки країни на принципах сталого розвитку. Враховуючи, те що внутрішній зміст та багаторівнева структура екологоорієнтованого розвитку регіону формується під впливом великої кількості різноманітних факторів і умов: розвиток науково-технічного прогресу, покращення використання виробничих фондів, виявлення нових і більш ефективних корисних копалин, покращення розміщення продуктивних сил, динамічні зміни в економіці, які і визначають фінансові можливості території, значної актуальності набуває дослідження сутності потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону, його видів та особливостей функціонування.

Здатність регіону до функціонування на засадах сталого розвитку знаходиться в площині функціонування його потенціалу. Аналіз наукових підходів до визначення поняття «потенціал» дав змогу визначити поняття потенціал екологоорієнтованого розвитку регіону, як узагальнену, інтегральну категорію, що характеризує можливість регіону реалізувати всю свою міць за рахунок ефективної трансформації вхідних ресурсів у вихідні результати шляхом досягнення їх ефективної взаємодії та синергетичного ефекту в сучасних якісних когнітивних умовах.

Розглядаючи потенціал як динамічну, орієнтовану в просторі і в часі структуру, можна стверджувати, що перехід країни до сталого розвитку є неможливим без наявності достатнього обсягу власних ресурсів. Розрахунок потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону пропонуємо здійснювати за наступним алгоритмом.

На першому етапі здійснюється відбір показників, котрі характеризують головні складові потенціалу екологоорієнтованого регіонального розвитку (рис. 1)

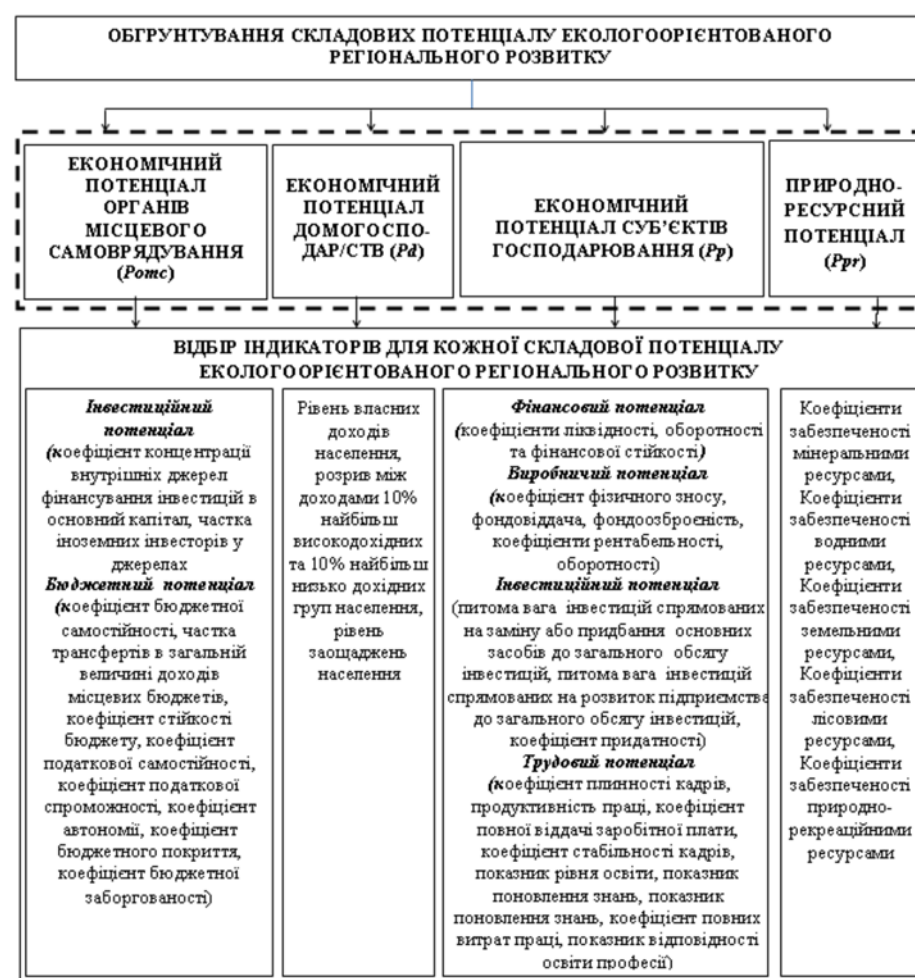

Рисунок 1. Складові потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону

При обчисленні інтегрального показника окремих складових потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону, вітчизняні та зарубіжні вчені як правило застосовують коефіцієнт вагомості. Однак на нашу думку такий метод розрахунку передбачає наявність певного суб'єктивізму, оскільки ступінь вагомості того чи іншого показника дослідник обирає на власний розсуд. Саме тому, інтегральний показник окремого елемента потенціалу регіону пропонуємо розраховувати за алгоритмом, за якого всі складові елементи сукупного потенціалу мають однакове значення:

$$ПВОР = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n \left(\sum_{j=1}^n \frac{1}{n} \cdot P_j \right)} \quad (1)$$

де $i = 1, n$ - порядковий номер показника;

P - інтегральний показник потенціалу;

n - кількість показників;

$j = 1, 3$ - порядковий номер показника;

Розрахунок окремих складових потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону (ПЕОР) здійснюється за допомогою формул 2,3:

$$P_i = \frac{I_i}{I_{\max}}, \quad (2)$$

$$P_i = \frac{I_{\min}}{I_i}, \quad (3)$$

де I_{\max} та I_{\min} відповідно найбільше та найменше значення i -го показника з усіх порівнюваних його значень для різних періодів часу.

На основі наведених формул визначено інтегральний показник потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіонів України (табл. 1) та розділено їх за рівнем потенціалу на кілька груп, серед яких можна виділити регіони з дуже високим потенціалом (значення знаходиться в межах 0,8-1), регіони з високим рівнем – 0,6-0,8, регіони з достатнім рівнем (0,4-0,6), регіони з рівнем нижче достатнього (0,2-0,4) та регіони із низьким рівнем потенціалу (0 – 0,2).

Таблиця 1. Рейтингування регіонів України за рівнем потенціалу впродовж 2008-2011 рр.

	2008		2009		2010		2011	
	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг
Вінницька	0,72	1	0,65	1	0,64	2	0,59	2
Волинська	0,46	12	0,48	11	0,46	17	0,33	19
Дніпропетровська	0,57	6	0,48	11	0,47	15	0,29	21
Донецька	0,59	4	0,64	2	0,67	1	0,69	1
Житомирська	0,59	4	0,55	7	0,57	7	0,34	18
Закарпатська	0,23	17	0,44	13	0,44	19	0,37	16
Запорізька	0,52	9	0,48	11	0,46	16	0,38	13
Івано-Франківська	0,54	4	0,53	8	0,55	10	0,43	9
Київська	0,50	10	0,46	12	0,44	18	0,37	14
Кіровоградська	0,50	10	0,51	10	0,52	13	0,4	12
Луганська	0,52	9	0,52	9	0,54	11	0,48	8
Львівська	0,50	10	0,51	10	0,51	14	0,52	5
Миколаївська	0,30	15	0,42	15	0,43	21	0,36	17
Одеська	0,19	18	0,28	18	0,26	24	0,42	11
Полтавська	0,67	2	0,53	8	0,56	9	0,48	7
Рівненська	0,50	10	0,51	10	0,53	12	0,37	15
Сумська	0,62	3	0,58	4	0,61	4	0,56	4
Тернопільська	0,49	11	0,39	16	0,43	22	0,31	20
Харківська	0,25	16	0,43	14	0,43	20	0,58	3
Херсонська	0,58	5	0,56	6	0,57	6	0,43	10
Хмельницька	0,36	14	0,33	17	0,4	23	0,13	24
Черкаська	0,62	3	0,6	3	0,62	3	0,18	23
Чернівецька	0,45	13	0,55	7	0,57	8	0,22	22
Чернігівська	0,53	8	0,57	5	0,6	5	0,5	6

Очевидним є відставання південних та західних областей за рівнем потенціалу. Найвищий рівень потенціалу мають Київська, Полтавська та Харківська області, середній та вище достатнього сусідні з ними області – Сумська, Дніпропетровська, Запорізька та Черкаська. Переважна більшість південно-західного регіону України (Рівненська, Житомирська, Тернопільська, Хмельницька, Вінницька, Одеська, Кіровоградська, Херсонська) мають рівень потенціалу нижче достатнього.

Однак, державна фінансова політика в сфері сприяння екологоорієнтованому розвитку регіонів країни повинна враховувати не лише потенційні можливості до фінансового забезпечення даного розвитку але й здатність регіону своєчасно реагувати (адаптуватися) на погіршення екологічної ситуації шляхом ефективних стратегічного управління та політики фінансування екологоорієнтованих заходів спрямованих на зменшення ступеню екологічного навантаження на регіон. Показником який відображає реальний рівень сумісності, узгодженості еколого-економічної політики регіону у заданому просторово-часовому інтервалі на нашу думку є показник фінансово-стратегічної адаптивності, котрий визначається за формулою:

$$\Phi CA = \sqrt[4]{\frac{I_{E_PURkm}}{I_{E_STAKm} + I_{E_MOBkm}} \cdot \frac{I_{WAT_PURkm}}{I_{WATkm}} \cdot \frac{I_{WST_RECKm}}{I_{WSTkm}} \cdot \frac{I_{FN_P}}{I_{F_GEN}}}, \quad (4)$$

де I_{E_PURkm} – зменшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами забруднення за рахунок впровадження повітроохоронних заходів в регіоні, т/км²;

I_{E_STAKm} – обсяг викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, т/км²;

I_{E_MOBkm} – обсяг викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення, т/км²;

I_{WAT_PURkm} – потужність водоочисних споруд, т/км²;

I_{WATkm} – обсяг викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, т/км²;

I_{WST_RECKm} – утворення відходів I-III класів небезпеки у розрахунку на один км²;

I_{WSTkm} – обсяг утилізованих, знешкоджених та заборонених відходів розрахунку на один км²;

I_{FN_P} – кількість штрафів пред'явлених до сплати забруднювачам навколишнього середовища;

I_{F_GEN} – кількість фактично сплачених штрафів.

За допомогою методичного підходу наведеного в розділі 2.2 розрахуємо коефіцієнт адаптивності регіонів України за 2007-2011 рр. (табл. 2). Як свідчать проведені розрахунки, сучасна політика ОМС щодо мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище потребує негайного перегляду та суттєвого вдосконалення. Розроблені заходи не в змозі протистояти зростаючим темпам викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, забрудненню ґрунту, води та ін. Середнє значення коефіцієнта фінансово-стратегічної адаптивності не перевищує 0,12, що свідчить про низький рівень екологоорієнтованого розвитку регіонів. Порівнюючи результати з середніми значеннями, необхідно відмітити, що лише 8 областей (Вінницька, Волинська, Житомирська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька) мають значення вище за середнє. Що ж стосується коливань даного показника, то в цілому по країні він характеризується стабільністю, лише в Житомирській та Чернівецькій областях відбулося суттєве зростання його значення (з 0,1 у 2007 до 0,23 у 2011 рр. та з 0,2 до 0,15 відповідно).

Таблиця 2. Визначення рівня фінансово-стратегічної адаптивності в розрізі регіонів України 2007-2011 рр.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Вінницька	0,14	0,17	0,16	0,14	0,12	0,17
Волинська	0,13	0,14	0,13	0,26	0,25	0,15
Дніпропетровська	0,04	0,09	0,03	0,03	0,03	0,03
Донецька	0,03	0,08	0,06	0,08	0,07	0,06
Житомирська	0,10	0,21	0,23	0,22	0,28	0,23
Закарпатська	0,07	0,06	0,06	0,13	0,12	0,05
Запорізька	0,04	0,10	0,06	0,07	0,06	0,05
Івано-Франківська	0,07	0,11	0,08	0,10	0,13	0,08
Київська	0,06	0,09	0,07	0,10	0,12	0,07
Кіровоградська	0,05	0,06	0,05	0,10	0,13	0,05
Луганська	0,04	0,08	0,05	0,06	0,08	0,05
Львівська	0,05	0,07	0,07	0,10	0,09	0,07
Миколаївська	0,07	0,17	0,07	0,08	0,08	0,07
Одеська	0,02	0,03	0,03	0,06	0,09	0,03
Полтавська	0,09	0,17	0,06	0,08	0,10	0,06
Рівненська	0,14	0,12	0,10	0,15	0,14	0,13
Сумська	0,13	0,21	0,11	0,12	0,15	0,12
Тернопільська	0,17	0,13	0,20	0,12	0,12	0,17
Харківська	0,06	0,09	0,07	0,08	0,08	0,07
Херсонська	0,08	0,19	0,28	0,20	0,15	0,18
Хмельницька	0,10	0,12	0,08	0,09	0,12	0,09
Черкаська	0,07	0,08	0,11	0,12	0,12	0,08
Чернівецька	0,02	0,10	0,01	0,23	0,25	0,15
Чернігівська	0,10	0,10	0,04	0,08	0,06	0,06

Співставлення показників потенціалу екологорієнтованого розвитку та фінансово-стратегічної адаптивності дає можливість розробити заходи щодо покращення його стану та відповідно підвищення значення даних показників та може слугувати базою порівняння в процесі розподілу бюджетних коштів.

В основі процесу прийняття рішення має бути матриця співвідношення даних показників, котра побудована на основі показників: сприйнятливості до екологічного фактору (ФСА) і потенційної можливості покращення екологічної обстановки в регіоні (ПЕОР)

Сприйнятливості j-ої області до екологічного фактору - здатність регіону своєчасно реагувати на прояви екологічного чинника.

Вклад j-ої області в погіршення екологічної обстановки в країні - показник адаптації регіону до погіршення екологічної ситуації.

Відповідно до матриці всі регіони можна поділити на три групи. I квадрант - регіони, які характеризуються високою сприйнятливостю до екологічного фактору, високими потенційними можливостями до фінансування регіонального розвитку і найменшим внеском у погіршення екологічної обстановки в країні; II квадрант - регіони, які характеризуються високою сприйнятливостю до екологічного фактору при цьому маючи високі потенційні можливості до фінансування природоохоронних заходів; регіони, які характеризуються середнім рівнем сприйнятливості до екологічного фактору і середнім рівнем потенційних можливостей; III група - регіони, які характеризуються високою сприйнятливостю до екологічного фактору і великим внеском у погіршення екологічної обстановки в країні та низькими потенційними можливостями.

В основі даної матриці лежить діагональна закономірність, яка полягає в тому, що нормальний розвиток регіону передбачає рух по діагоналі матриці з лівого нижнього кута в правий верхній кут. При здійсненні такого розвитку високий рівень потенційних можливостей регіону відповідає низьким значенням коефіцієнту його фінансово-стратегічної адаптивності і навпаки регіони, які сильно чутливі до екологічного фактору, які погіршують екологічну обстановку в країні мають найнижчі значення рівня потенціалу. У такі регіони в першу чергу доцільно вкладати інвестиції (при удосконаленні екологічної політики), та вони є пріоритетними в процесі розподілу міжбюджетних трансфертів. Також за допомогою матриці можливе виявлення регіонів, що знаходяться в сприятливій тенденції свого розвитку, а саме, за допомогою матриці виявляються регіони зі значним рівнем інвестиційної потенціалу. Після побудови даної матриці здійснюється коригування регіональної екологічної політики з урахуванням групування регіонів. Відповідні методи управління (оподаткування, пільги, ліцензування, штрафи) повинні демонструвати диференційований підхід до регіонів з різних груп згідно матриці співвідношення показників потенціалу та адаптивності регіонів України.

Крім того вважаємо доцільним розрахувати відносний комплексний інтегральний показник, який кількісно відобразить досягнутий рівень збалансованого розвитку регіонів і даватиме найбільш агреговану характеристику стійкості відносно інших адміністративно-територіальних одиниць.

Даним показником може слугувати рівень екологоорієнтованого регіонального розвитку, розрахунок якого пропонується здійснювати за наступною формулою:

$$R_{\text{евр}} = \frac{\text{ПЕОР}}{\text{ФСА}} \quad (5)$$

ПЕОР - потенціал екологоорієнтованого розвитку регіону;

ФАС - показник фінансово-стратегічної адаптивності регіону

Як видно з таблиць 1 та 2 переважна більшість регіонів навіть маючи високі потенційні можливості до функціонування на засадах екологоорієнтованого розвитку в порівнянні з рештою областей по Україні. Регіони з високим ступенем екологічного навантаження продовжують розвиватися на засадах інтенсифікації процесу виробництва та неощадливого ставлення до оточуючого середовища та не звертаючи уваги на гостроту проблеми, що стоїть перед суспільством. Лише три області країни (Житомирська, Волинська, Чернівецька) мають кращі показники за рівнем адаптивності, однак в порівнянні з еталонним значенням (=1) ці значення є навіть нижче достатнього рівня, решта областей знаходяться приблизно в однаковому положенні.

Висновки. Важливим фактором успішності екологоорієнтованої політики держави є її відповідність внутрішнім і зовнішнім можливостям території. На основі даних щодо потенціалу можна отримати повну інформацію щодо сукупності як наявних, так і перспективних фінансових ресурсів території, визначити оптимальний варіант розвитку фінансових відносин території – сформувати її оптимальну фінансову політику. Перспективними на наш погляд є застосування методичного підходу, що базується на оцінці потенціалу екологоорієнтованого розвитку регіону та його фінансово-стратегічної адаптивності та врахуванні їх значень при визначенні обсягу трансфертів конкретного регіону.

Список використаних джерел.

1. Боронос В. Г. Бюджетно-податкові інструменти механізму управління екологічно спрямованим інноваційним розвитком економіки./ В. Г. Боронос, К. В. Савченко // Світ фінансів. – 2008. - Випуск 4 (17). – Тернопіль: ТНЕУ, “Економічна думка”. - С. 175-181.
2. Боронос В. Г. Критерії вдосконалення фінансового механізму управління інноваційним розвитком екологічного спрямування/ В. Г. Боронос, К. В. Савченко // Проблеми управління інноваційним підприємництвом екологічного спрямування: Монографія / За заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – С. 202-224.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
4. Карпенко І. В. Системний підхід як методологічна основа комплексної оцінки потенціалу підприємства / І. В. Карпенко // Вісник Запорізького

Національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки. – 2012. - №4 (16). – С. 38-45

5. Згуровський М. З. Сталый розвиток регіонів України/ М. З. Згуровський// К.: НТУУ «КПІ», 2009.- 197 с.

References.

1. Boronos, V. H., Savchenko, K. V. (2008), "Budgetary and tax tools of the mechanism of management of ecologically focused innovative development", *Svit finansiv*, vol. 4 (17), pp. 175-181.
2. Boronos, V. H., Savchenko, K. V. (2007), *Problems of management of innovative business of the ecological direction*, [Problemy upravlinnia innovatsijnym pidpriemnytstvom ekolohichnoho spriamuvannia], Universytets'ka knyha, Sumy, Ukraine.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On stimulation of regional development", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (Accessed 17 November 2013)
4. Karpenko, I. V. (2012), "The systems approach as a methodological basis for a integrated assessment of the potential of the enterprise", *Visnyk Zaporiz'koho Natsional'noho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats'. Ekonomichni nauky*, vol. №4 (16), pp. 38-45.
5. Zghurovskiy, M. Z. (2009), *Stalyy rozvytok rehioniv Ukrainy* [Sustainable development of regions of Ukraine], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"